

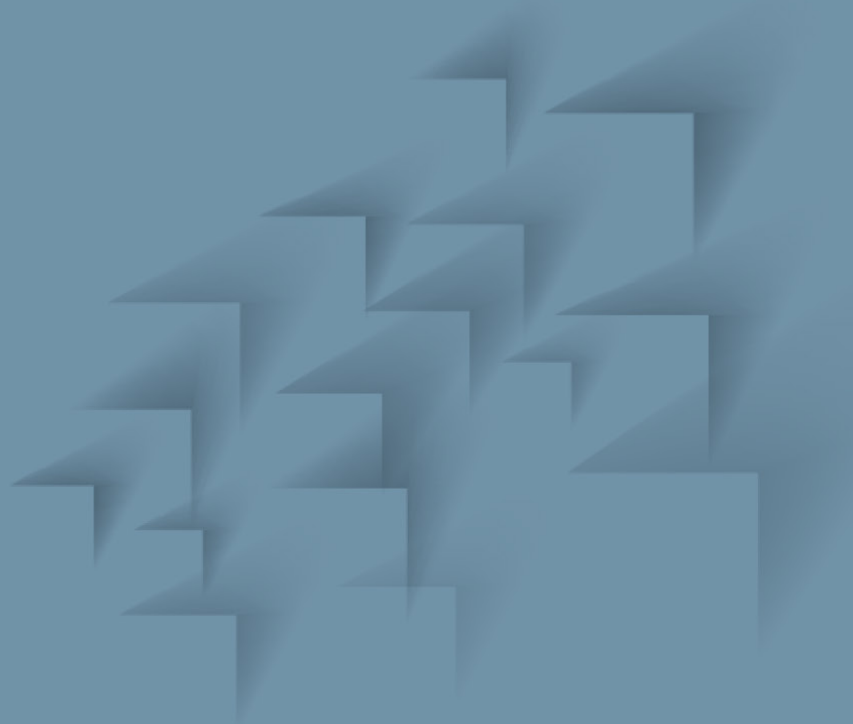
European Union

Interreg
CENTRAL EUROPE

ForHeritage

OCENA WPŁYWU PROJEKTÓW

z zakresu dziedzictwa kulturowego

Informacja o dokumencie

Projekt: ForHeritage „Excellence for integrated heritage management in central Europe” (CE1649), www.interreg-central.eu/forheritage

Współfinansowanie: Interreg EUROPA ŚRODKOWA

Autor: FINPIEMONTE

Wersja: Wrzesień 2021

Niniejsza publikacja odzwierciedla poglądy autorów, program Interreg EUROPA ŚRODKOWA nie ponosi odpowiedzialności za jakiegokolwiek wykorzystanie informacji tu zawartych.

Spis treści

1. Wprowadzenie: cel i struktura dokumentu	4
1.1 Czym jest ocena wpływu.....	6
1.2 Dlaczego oceniać wpływ?	6
1.3. Proces oceny wpływu: kiedy? i kto?	9
2. Wielowymiarowe podejście do wpływu w dziedzictwie kulturowym.....	11
2.1. Wartościowanie dziedzictwa kulturowego.....	14
2.1.1. Zalecenia strategiczne.....	16
2.2. Wstępne rozważania na temat metod oceny.....	17
2.3. O wskaźnikach	19
2.3.1. (Przykład) 177 wskaźników pochodzących z 40 studiów przypadku	21
2.3.2. Wielowymiarowe wskaźniki europejskie - przykład.....	22
3. Propozycje dalszej lektury	27

1. Wprowadzenie: cel i struktura dokumentu

Niniejszy dokument jest wynikiem projektu „Interreg Central Europe For Heritage (4H): Doskonalenie zintegrowanego zarządzania dziedzictwem w Europie Środkowej.” Aby promować doskonalenie w zarządzaniu dziedzictwem, projekt i niniejszy dokument wykorzystują istniejącą wiedzę i doświadczenie zgromadzone w ramach projektów finansowanych wcześniej przez UE (takich jak FORGET HERITAGE, RESTAURA, IFISE, CLIC i inne).

W ramach projektu stworzono 6 narzędzi zarządzania dziedzictwem kulturowym:

- Dobre, czyli uczestniczące zarządzanie dziedzictwem kulturowym. W jaki sposób zaangażować społeczność?
- Instrumenty finansowe oraz innowacyjne schematy finansowania w sektorze dziedzictwa kulturowego;
- Współpraca publiczno-prywatna w rewitalizacji dziedzictwa kulturowego;
- Ocena wpływu projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego;
- Elementy pilotażowych projektów rewitalizacji dziedzictwa kulturowego możliwe do ponownego zastosowania;
- Jak przeprowadzić efektywne szkolenie z zakresu zarządzania dziedzictwem kulturowym?

Ten dokument reprezentuje narzędzie nr 4 wymienione powyżej i ma na celu przedstawienie informacji na temat oceny wpływu stosowanej w projektach dotyczących dziedzictwa kulturowego - istotnego tematu, który jest obecnie przedmiotem dyskusji w społeczności międzynarodowej w związku z określeniem wspólnych metodologii.

Kolejne strony mają na celu dostarczenie podstawowej wiedzy w celu zapoznania się z ideą oceny wpływu i jej zastosowaniem w sektorze dziedzictwa kulturowego, a także są próbą odpowiedzi na kilka kluczowych pytań praktycznych i metodologicznych. Zamieszczono również linki do źródeł zewnętrznych, aby śledzić międzynarodową debatę.

Ze względu na rozszerzenie i złożoność tego tematu, niniejszy „przewodnik dla początkujących” nie będzie miał ambicji bycia kompletnym i wyczerpującym,

ale raczej ma na celu przedstawienie przeglądu głównych aspektów wdrażania, aby podejść do oceny wpływu z praktycznego punktu widzenia.

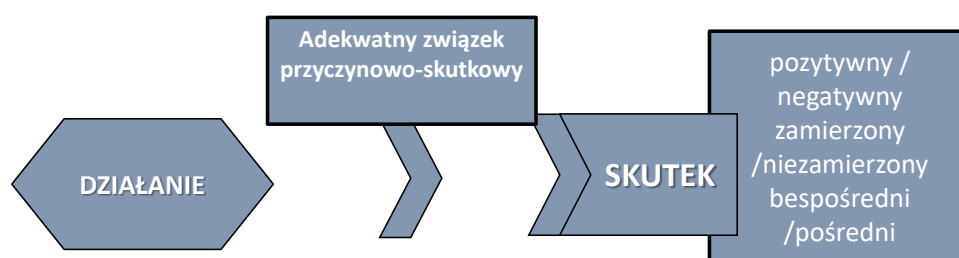
Na potrzeby tego narzędzia przeanalizowano szereg projektów finansowanych przez UE zajmujących się zarządzaniem dziedzictwem kulturowym i zrównoważonym rozwojem (takich jak projekty FORGET HERITAGE, RESTAURA, IFISE, CLIC, SOPHIA, KEEP-ON, FINCH i ROCK). Wiedza została również uzupełniona poprzez analizę kluczowych dokumentów europejskich w tym zakresie. Istotne informacje i treści zawarte w tym narzędziu zostały zaczerpnięte w szczególności z dwóch głównych dokumentów, które zapewniły obszerny wgląd w ten bardzo trudny temat:

- Raport „Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE)”, opublikowany w 2015 r. i dostępny pod adresem:
<http://blogs.enactc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>
- Artykuł Franceski Nocca, Rola dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju: wielowymiarowe wskaźniki jako narzędzie decyzyjne, opublikowany w ramach Creative Commons i ogólnodostępnych czasopism MDPI - Sustainability 2017, 9(10), 1882, dostępne pod adresem <https://www.mdpi.com/2071-1050/9/10/1882/pdf-vor>¹

¹ © 2017 autor. Licencjodawca MDPI, Bazylea, Szwajcaria. Ten artykuł jest artykułem z otwartym dostępem rozpowszechnianym na warunkach licencji Creative Commons Attribution (CC BY) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

1.1 Czym jest ocena wpływu

Ocena wpływu jest próbą ustalenia w jakim stopniu działanie wpływa na określone zmiany w społeczeństwie. Wpływ interwencji definiuje się jako różnicę między tym, co zmieniło się dzięki tej interwencji, a tym, co i tak by się wydarzyło. Jednym z celów oceny wpływu jest zdobycie głębszej wiedzy na temat relacji między działaniami a efektami, ale można ją również wykorzystać do ewaluacji zorientowanych na proces. Dlatego też ważne jest określenie celu oceny. Ocena wpływu opiera się na wcześniej zdefiniowanej „logice interwencji” związanej z założeniem, że interwencja wygeneruje sekwencję pożądanych efektów. Skutki interwencji mogą być pozytywne i negatywne, zamierzone i niezamierzone, bezpośrednie i pośrednie. Oznacza to, że ewaluacja wpływu musi ustalić, co było przyczyną zaobserwowanych zmian (zwanymi „wpływami”), określanymi jako atrybucja przyczynowa (wnioskowanie przyczynowe).

1.2 Dlaczego oceniać wpływ?

Jaki jest cel i jak można ocenić wpływ interwencji? Jest to ważne pytanie, ponieważ społeczeństwa są coraz bardziej zależne od generowanych korzyści ekonomicznych i społecznych.

Przyczyny mierzenia wpływu interwencji mogą być różne:

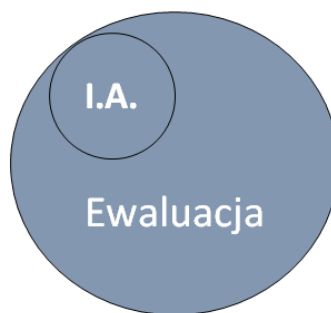
- Wymóg wewnętrzny: zarządzanie publiczne, tworzenie polityki opartej na dowodach, przejrzystość itp.
- Wymóg prawny: na przykład w przypadku umowy opartej na wynikach.
- Wymóg zewnętrzny: ze strony interesariuszy, inwestorów, klientów, dostawców itp.

W zarządzaniu publicznym analiza wpływu jest uwzględniona w szerszej działalności ewaluacyjnej mającej na celu zrozumienie, w jakim stopniu i jak interwencja była skuteczna w korygowaniu problemu. Działanie ewaluacyjne obejmuje szerszy zakres zagadnień istotnych dla decydentów: stosowność

zaprojektowanego programu, koszt i wydajność, jego niezamierzone skutki oraz identyfikację wyciągniętych wniosków dla przyszłych interwencji. Zamiast tego ocena wpływu ma na celu udzielenie odpowiedzi na bardziej konkretne pytania, które są związane z wąskim i ściśle określonym zestawem wpływów (z tego powodu oceny wpływu zwykle dają raczej wąski obraz wyników interwencji).

Ocena wpływu (Impact Assessment) nie jest zwyczajną ewaluacją

- Konkretnie i dobrze sformułowane pytania.
- Wąski i ściśle określony zestaw wskaźników.
- Dostarcza zwykle wąski obraz rezultatów działania.
- Opiera się na uprzednio zdefiniowanej "logice interwencji", przewidującej, że interwencja spowoduje szereg zmian ("teoria zmiany").
- Odnosi się do szerokiego zakresu istotnych kwestii.

Cel pomiaru wpływu można racjonalnie powiązać również z aspektami finansowymi, ponieważ oczekiwany wpływ działania jest zwykle związany z przyciąganiem inwestorów. Poprzez pomiar wpływu mogą ocenić również wpływ swoich inwestycji i monitorować ciągłe doskonalenie organizacji. W tej perspektywie celem pomiaru wpływu jest de facto zarządzanie i kontrola nad procesem generowania wpływu oraz optymalizacja go w stosunku do kosztów z nim związanych. Wpływ musi być powiązany z wynikami gospodarczymi: darczyńcy i wpływowi inwestorzy chcą, aby fundusze, które zapewniają, były dobrze wydawane.

Co możesz osiągnąć?:

- Zdobyć wiedzę na temat procesu i jego efektów
- Monitorować proces rozwoju organizacji
- Optymalizować proces w relacji do jego kosztów

PRZYCIĄGNAĆ INWESTORÓW

W ostatnich latach eksperymentowano również z niektórymi innowacyjnymi kontraktami publiczno-prywatnymi i modelami zamówień, które przypisują

administracji publicznej aktywną rolę w angażowaniu sektora prywatnego (np. finansowanie projektów i partnerstwo publiczno-prywatne). W niektórych przypadkach tego typu innowacyjne kontrakty publiczno-prywatne określają korzystny wpływ generowany przez inwestycję wraz ze zwrotem finansowym (jak w przypadku obligacji skutkowych i kontraktów „pay-by-result”).²

To, co czyni „impact finance” innowacyjnym, to możliwość alokacji przez inwestora środków finansowych na projekty o z góry określonych celach, aby uczestniczyć w tworzeniu wpływu społecznego i/lub środowiskowego. Ponadto zwrot z kapitału jest często powiązany z osiągnięciem celu.

Jeśli prywatyzacja wiąże się z licznymi ograniczeniami, partnerstwo z podmiotami prywatnymi może stanowić alternatywę, ale wykorzystanie tego rodzaju instrumentu wymaga zastosowania podejścia hybrydowego, skoncentrowanego na społecznym skutkach działania.

FINANSE OPARTE NA WPŁYWIE

UMOWY TYPU
„PŁATNOŚĆ wg
WYNIKÓW”

WIĘZI WPŁYWU

Innowacyjne kontrakty publiczno-prywatne i modele zamówień przewidujące korzystny wpływ wraz z zyskiem finansowym.

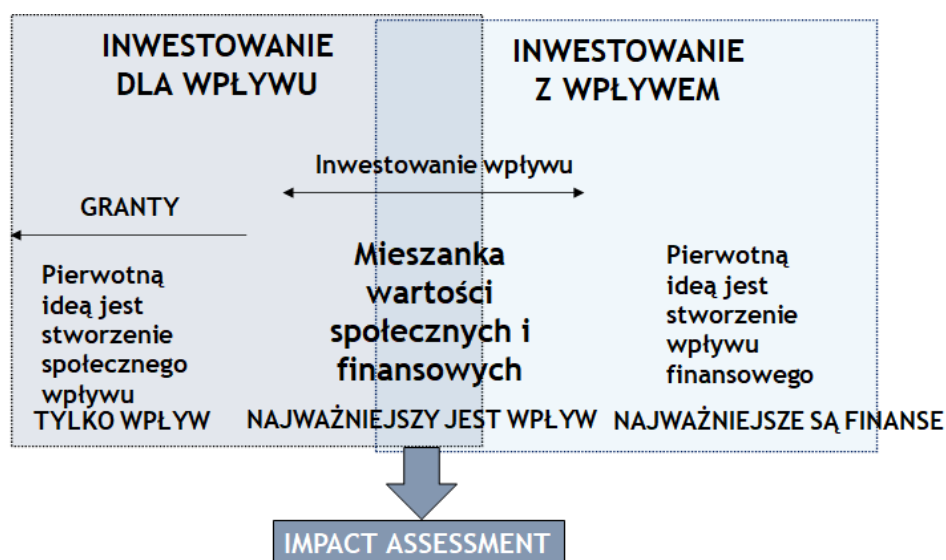
- inwestor dostarcza kapitał z intencją wytworzenia wymiernego wpływu, wraz ze zwrotem finansowym
- środki finansowe są przydzielane w odniesieniu do wcześniej ustalonych celów/zadań, a zwrot jest powiązany z osiągnięciami
- podstawowym celem inwestycji jest oddziaływanie
- ocena wpływu ma fundamentalne znaczenie: temat szeroko dyskutowany na szczeblu międzynarodowym, w celu zdefiniowania standardowych metodologii.

Próbując zaangażować prywatnych inwestorów, należy uwzględnić następujące aspekty: w jaki sposób i na jakich warunkach zaangażowanie prywatnych podmiotów może pozytywnie wpłynąć na ochronę i zarządzanie dziedzictwem kulturowym? W jaki sposób instytucje mogą stymulować prywatnych graczy do inwestowania w ponowne wykorzystanie opuszczonych budynków o wartości historycznej i kulturowej? Jak pogodzić prywatne cele biznesowe z celami społecznymi, kulturalnymi i środowiskowymi promowanymi przez instytucje publiczne?

Podmioty prywatne są heterogeniczne i złożone: istnieje kilka typologii podmiotów prywatnych, w zależności od ich większego lub mniejszego bezpośredniego zainteresowania wzmocnieniem kultury, w zależności do ich

² Aby dowiedzieć się więcej na temat wykorzystania podejścia publiczno-prywatnego do rewitalizacji dziedzictwa kulturowego, zapraszamy do skorzystania z dedykowanego narzędzia ForHeritage pod następującym linkiem <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/D.T1.2.3-PPC.pdf>

większego lub mniejszego zainteresowania uzyskiwaniem korzyści ekonomicznych i finansowych. Różne typologie organizacji prywatnych mają różne modele biznesowe, co jest skomplikowane dla instytucji publicznych. Każdy typ potencjalnego inwestora prywatnego może przewidywać inną wartość dodaną w inwestowaniu (lub nie) w projekty dziedzictwa kulturowego. Instytucje publiczne powinny uświadamiać prywatnym operatorom potencjalne skutki inwestycji i działać w celu stworzenia jak największego bezpośredniego połączenia ze społecznością lokalną, na którą inwestycja będzie miała wpływ.

Opracowanie własne zaczerpnięte z: "INWESTOWANIE DLA WPLYWU" - dokument strategiczny EVPA Impact. <https://evpa.eu.com/pages/evpa-impact-strategies-journey>

1.3. Proces oceny wpływu: kiedy? i kto?

Podczas gdy analiza wpływu „ex ante” jest prospektywną analizą tego, jaki może być wpływ interwencji (jest to odpowiednik „planowania biznesowego” w tworzeniu polityki), ocena wpływu jest przeprowadzana „ex post” (pod koniec cyklu finansowania) i skupia się w szczególności na skutkach interwencji. Ocena skutków może koncentrować się na wynikach krótko- i długoterminowych. Pomiar wpływu dotyczy gromadzenia danych i powinien angażować, w ramach podejścia uczestniczącego, organizację wdrażającą, odbiorców i beneficjentów interwencji. Przeciętnie ocena wpływu może trwać od 3 do 6 miesięcy i może być kosztowna, ponieważ systemy oceny są trudne do zaprojektowania i może być wymagany wkład pracy wysoko wykwalifikowanych specjalistów lub wyspecjalizowanych organów, takich jak uniwersytety lub instytuty badawcze. Szczególnie ważne jest również posiadanie zewnętrznego „neutralnego” ewaluatora w celu walidacji metodologii i oceny. Niedoszacowania w

projektowaniu systemów oceny mogą poważnie zagrozić powodzeniu działań oceniających.

Źródło: Projekt H2020 ROCK: Rewitalizacja dziedzictwa kulturowego w miastach kreatywnych <https://rockproject.eu/about>

PODEJŚCIE

Analiza oczekiwanych rezultatów i oddziaływań może przebiegać dwiema alternatywnymi ścieżkami.

Interaktywna → Zbierz dowody poprzez 1) warsztaty z udziałem urzędników służby cywilnej z innych sektorów/urzędów lub 2) poprzez publiczne spotkanie z potencjalnymi partnerami zewnętrznymi lub grupami obywateli bądź 3) poprzez specjalną ankietę skoncentrowaną na odbiorcach i beneficjentach.

”Oparta na biurku” → Korzystaj z istniejącego doświadczenia i dostępnych źródeł, takich jak plany i strategie.

Zalecane jest pierwsze podejście, ponieważ ma kilka zalet. Zachęca do większego uczestnictwa, ma szerszy zakres i otwiera możliwości przyszłej współpracy. Jednakże jest bardziej zasobochłonne.

KOSZTY CAŁOŚCIOWE

Działania ewaluacyjne na ogół stanowią dodatkowy koszt dla instytucji, ponieważ są one wymagające w zakresie zarządzania projektami i potrzebują umiejętności, których często brakuje instytucjom publicznym. Potencjalne partnerstwo z uniwersytetami lub innymi ośrodkami badawczymi mogłoby zapewnić instytucjom umiejętności eksperckie i obniżyć koszty oceny oczekiwanych wyników i oddziaływań.

Koszty w dużej mierze zależą od tego, jak łatwo można zbierać dane, analizować je i za pomocą jakich narzędzi.

Ankiety w formie kwestionariuszy nie są drogie, podczas gdy analiza oceny wpływu lub badania jakościowe (tj. ocena skutków społeczno-kulturowych wytworzonych na danym terytorium) są zwykle droższe i wymagają zaangażowania wykwalifikowanych specjalistów badawczych.

Zdjęcie zaczerpnięte z: A Report (D3.2) na temat zestawów narzędzi do zarządzania i schematów finansowych wdrażania kierowanych przez CH projekty rewitalizacyjne <https://rockproject.eu/documents-list>

2. Wielowymiarowe podejście do wpływu w dziedzictwie kulturowym

Wiele opuszczonych lub niedostatecznie wykorzystywanych obiektów dziedzictwa generuje koszty i stanowi „odpady” terytorialne, które należy waloryzować jako zasób: dziś dziedzictwo kulturowe zaczęło być postrzegane jako ważny czynnik stymulujący rozwój gospodarczy oraz spójność społeczną: dziedzictwo kulturowe może być wykorzystywane do wspierania zrównoważonej turystyki oraz do tworzenia ośrodków kultury i przemysłu kreatywnego, może przyczynić się także do zwiększenia lokalnego zatrudnienia, inkluzji społecznej i jakości życia.

Poza polityką kulturalną dziedzictwo kulturowe jest obecnie uwzględniane w kilku innych politykach i programach na poziomie krajowym i europejskim, zajmujących się rozwojem regionalnym, spójnością, rolnictwem, środowiskiem, energią i zmianami klimatycznymi, edukacją oraz badaniami i innowacjami.

W 2012 roku Bank Światowy opublikował książkę na temat ekonomii dziedzictwa kulturowego, w której przedstawiono następujące główne wnioski:³

- Tak jak środowisko jest kapitałem naturalnym, tak dziedzictwo jest kapitałem kulturowym: kilka metod wyceny pokazuje, że inwestycje w dziedzictwo przynoszą pozytywny zwrot.
- Należy dążyć do wyważonego połączenia przepisów i rekomendacji, aby wzmocnić publiczną i prywatną wartość dziedzictwa. Przyczyniają się do dynamiki życia w miastach, przyciągając talenty i tworząc sprzyjające warunki do tworzenia miejsc pracy, zwiększając tym samym konkurencyjność regionalną.
- Inwestycja w dziedzictwo ma efekty dystrybucyjne. Co więcej, rozwija turystykę, przemysł, który zapewnia proporcjonalnie większe możliwości zarobkowe dla nisko wykwalifikowanych robotników miejskich i osób o niskich dochodach.
- Istnieje wiele dobrych modeli, z rosnącą integracją finansowania publicznego i prywatnego (partnerstwa publiczno-prywatne, fundusze rozwoju obszarów miejskich i fundusze inwestycyjne wpływu itp.).⁴

³ „Ekonomia wyjątkowości: inwestowanie w historyczne rdzenie miast i aktywa dziedzictwa kulturowego na rzecz zrównoważonego rozwoju”
<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/12286>

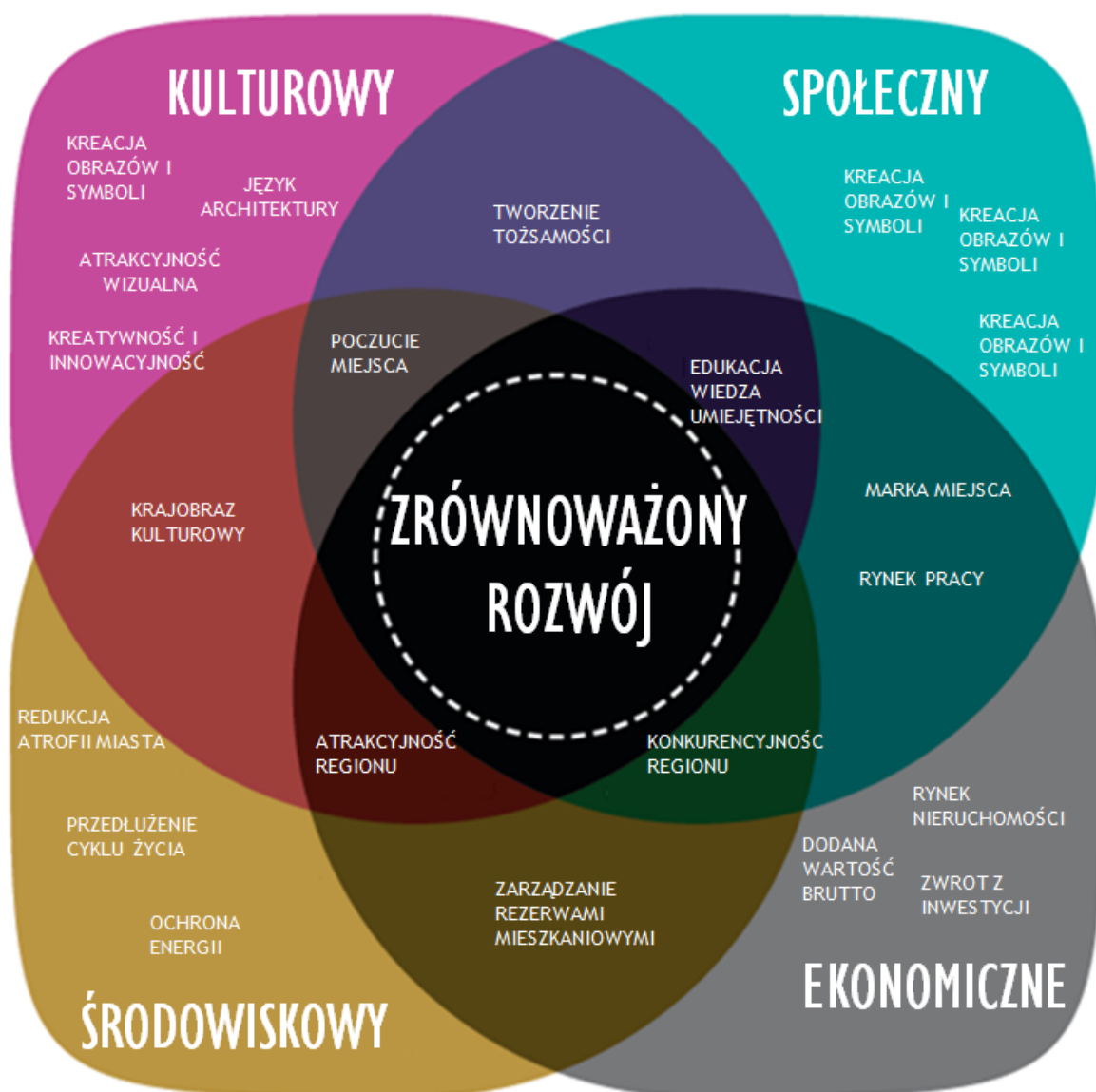
⁴ Podejście „impact finance” nabiera obecnie coraz większego znaczenia. Również w sektorze dziedzictwa kulturowego finansowanie społeczne może odgrywać strategiczną rolę w tworzeniu wartościowych partnerstw między organami publicznymi i prywatnymi, w celu znalezienia

Unia Europejska uznaje dziedzictwo kulturowe za „strategiczny zasób zrównoważonej Europy”, a dostępność ilościowych i jakościowych dowodów potwierdzających korzyści i oddziaływania będzie rzeczywiście bardzo ważna, aby wzmocnić komunikację na temat dziedzictwa kulturowego w Europie.

Parlament Europejski wezwał Komisję Europejską do „objęcia w wytycznych dotyczących następnej generacji funduszy strukturalnych dla dziedzictwa kulturowego i obowiązkowych systemów zarządzania jakością”, w celu wykazania pozytywnych efektów interwencji i skuteczności działań wspieranych przez UE.

W ramach przeglądu literatury międzynarodowej dotyczącej wpływu dziedzictwa nieruchomego, prowadzonego w ramach projektu współpracy - „Cultural Heritage Counts for Europe”, podkreślono, że projekty dziedzictwa kulturowego mogą oddziaływać na cztery obszary zrównoważonego rozwoju (tzw. „holistyczne podejście oparte na czterech filarach”): kulturowy, społeczny, gospodarczy i środowiskowy. Wymienione obszary są również podzielone na poddziedziny, jak pokazano na poniższym rysunku.

finansowania i wdrożenia bardziej innowacyjnych projektów, zdolnych do generowania przekrojowych wyników, które przyczyniają się do poprawy sytuacji społecznej i/lub lub warunki środowiskowe terytorium, na którym się znajdują. W niektórych przypadkach obligacje za wpływ lub umowy typu „płatność za wynik” mogą mieć zastosowanie poza domeną społeczną, również w dziedzinie kultury. Podobnie jak cele społeczne, także cele kulturowe mogą być siłą napędową zawierania takich umów. Na przykład więź może przyczynić się do rozwoju lokalnego miejsca historycznego lub realizacji tradycyjnego wydarzenia kulturalnego, które może wzbudzić silne zaangażowanie. W ten sposób można przewidzieć możliwość realizacji nowego rodzaju więzi - można ją nazwać „Cultural Impact Bond” - w celu promowania działań lokalno-kulturalnych.

Źródło: Raport z projektu „The Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE)” – różne poddomeny zidentyfikowane w zebranych badaniach zmapowanych na holistycznym czterodomenowym schemacie.

Takie cztery aspekty tradycyjnie rozważano oddzielnie (dominują badania ekonomiczne, a badania wpływu na środowisko są nadal relatywnie niedostatecznie reprezentowane), mając na uwadze, że są one zasadniczo ze sobą powiązane i należy się nimi zająć w podejściu wzajemnie powiązanych, aby udowodnić potencjał dziedzictwa kulturowego jako kluczowej siły napędowej zrównoważonego rozwoju w wielu różnych obszarach polityki.

„Projekt Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE)” zidentyfikował dużą liczbę znaczących badań dotyczących wpływu dziedzictwa kulturowego, ale

tylko mniejszość (6%) analizowanych studiów przypadku wykazała zastosowanie „holistycznego” podejścia obejmującego cztery dziedziny.⁵

Aby docenić wpływ dziedzictwa kulturowego, przyjęcie tego rodzaju holistycznego podejścia, z jednoczesnym uwzględnieniem wkładu w każdą z tych czterech dziedzin, będzie miało również zasadnicze znaczenie dla wspierania realizacji „zintegrowanego podejścia politycznego do dziedzictwa” w Unii Europejskiej, aby zagwarantować, że wielorakie korzyści płynące z dziedzictwa kulturowego zostaną zrealizowane w praktyce.

W rzeczywistości należy również zająć się integracją wielu różnych polityk: poza interwencjami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego „per se”, koordynacją z politykami dotyczącymi potrzeb społecznych, promowaniem wydarzeń i inicjatyw kulturalnych, wspieraniem działalności komercyjnej i przedsiębiorstw typu „start-up”, świadczeniem usług użyteczności publicznej takie jak transport publiczny itp., mogą również mieć silny pozytywny wpływ na powodzenie tej samej inicjatywy, zwiększając w ten sposób ogólne korzyści z szerszego zrewitalizowania obszaru.

Tak więc, jak już powiedziano, dziedzictwo kulturowe jest kapitałem wartości kulturowych, społecznych, środowiskowych i ekonomicznych. Poza tym ocena wpływu i wskaźniki pomiaru są tematami szeroko dyskutowanymi na szczeblu międzynarodowym w celu określenia standardowych metodologii.⁶

2.1. Wartościowanie dziedzictwa kulturowego

Projekt „CHCFE - Cultural Heritage Counts for Europe” zapewnia przegląd obecnie dostępnych danych w państwach członkowskich UE na temat szerokiego wpływu dziedzictwa kulturowego na gospodarkę, społeczeństwo, kulturę i środowisko. Zbiera powiązania i podsumowuje liczne badania z odpowiednimi

⁵ Projekt Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE) zorganizował wyniki badań na trzech poziomach analizy: makro, mezo i mikro.

„Na poziomie makro raportu (ok. 140 zrecenzowanych opracowań) stworzono ramy teoretyczne, które pozwalają na zrozumienie danych w szerszej perspektywie globalnej. Poziom ten obejmuje zatem przegląd literatury teoretycznej na temat wpływu dziedzictwa oraz wskaźników (zarówno jakościowych, jak i ilościowych) stosowanych do pomiaru tego wpływu w Europie i na świecie. Poziom mezo obejmuje analizę badań przeprowadzonych w całej Unii Europejskiej (z 221 badań wybranych do dalszej analizy) demonstrujących szerokie oddziaływanie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim. Wreszcie, badanie zostało zakończone na poziomie mikro studiami przypadków, które dostarczają rzeczywistych dowodów na to, że dziedzictwo ma wpływ w jednej lub więcej z czterech domen: gospodarczej, społecznej, kulturalnej i środowiskowej, w tym reprezentatywnej próby przykładowych projektów, które otrzymały Nagrodę UE za Dziedzictwo Kulturowe/Nagrodę Europa Nostra”.

⁶ Zostało to bardzo dobrze podkreślone przez projekt współpracy Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE), w ramach którego przeprowadzono obszerną analizę dużej liczby znaczących badań dotyczących wpływu dziedzictwa kulturowego, co zaowocowało obszernym raportem liczącym prawie 300 stron. Pokazuje wielorakie korzyści płynące z dziedzictwa dla gospodarki, społeczeństwa, kultury i środowiska w Europie oraz przedstawia zalecenia polityczne dotyczące sposobu wykorzystania pełnego potencjału dziedzictwa. Zobacz: <http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>

danymi i przykładami, które pokazują nie tylko pozytywne skutki generowane przez dziedzictwo kulturowe, ale także w niektórych przypadkach jego negatywne konsekwencje.

10 kluczowych ustaleń zgłoszonych w ramach projektu „CHCfE” podsumowano w następujący sposób:

1. Dziedzictwo kulturowe jest kluczowym elementem i przyczynia się do atrakcyjności europejskich regionów, miast, miasteczek i obszarów wiejskich pod względem inwestycji wewnętrznych sektora prywatnego, rozwoju dzielnic kreatywnych i przyciąganie talentów i przedsiębiorstw - zwiększając tym samym konkurencyjność regionalną zarówno w Europie, jak i na świecie.
2. Dziedzictwo kulturowe zapewnia krajom i regionom europejskim unikalną tożsamość, która tworzy przekonujące narracje miast, stanowiące podstawę skutecznych strategii marketingowych mających na celu rozwój turystyki kulturalnej i przyciąganie inwestycji.
3. Dziedzictwo kulturowe jest znaczącym twórcą miejsc pracy w całej Europie, obejmując szeroki zakres rodzajów pracy i poziomów umiejętności: od budownictwa związanego z konserwacją, naprawy i konserwacji, poprzez turystykę kulturową, po małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP), a także branżę kreatywną.
4. Dziedzictwo kulturowe jest ważnym źródłem kreatywności i innowacji, generującym nowe pomysły i rozwiązania problemów oraz tworzącym innowacyjne usługi – od digitalizacji dóbr kultury po wykorzystanie najnowocześniejszych technologii rzeczywistości wirtualnej – w celu interpretacji środowisk historycznych i budynków oraz udostępnianie ich mieszkańcom i odwiedzającym.
5. Dziedzictwo kulturowe ma doświadczenie w zapewnianiu dobrego zwrotu z inwestycji i jest znaczącym źródłem dochodów z podatków dla władz publicznych, zarówno z działalności gospodarczej w sektorach związanych z dziedzictwem, jak i pośrednio poprzez rozprzestrzenianie się projektów związanych z dziedzictwem, które prowadzi do dalszych inwestycji.
6. Dziedzictwo kulturowe jest katalizatorem zrównoważonej rewitalizacji opartej na dziedzictwie.
7. Dziedzictwo kulturowe stanowi część rozwiązania wyzwań związanych ze zmianą klimatu w Europie, na przykład poprzez ochronę i rewitalizację obiektów historycznych.
8. Dziedzictwo kulturowe przyczynia się do jakości życia, zapewniając charakter i atmosferę dzielnicom, miastom i regionom w całej Europie oraz czyniąc je popularnymi miejscami do życia, pracy i zwiedzania – atrakcyjnymi zarówno dla mieszkańców, turystów, jak i przedstawicieli środowiska kreatywnego.

9. Dziedzictwo kulturowe dostarcza istotnego bodźca do edukacji i uczenia się przez całe życie, w tym lepszego zrozumienia historii, a także poczucia dumy obywatelskiej i przynależności, a także sprzyja współpracy i rozwojowi osobistemu.

10. Dziedzictwo kulturowe łączy wiele z wyżej wymienionych pozytywnych oddziaływań w celu budowania kapitału społecznego i pomaga zapewnić spójność społeczną w społecznościach w całej Europie, zapewniając ramy dla uczestnictwa i zaangażowania, a także wspiera integrację.

2.1.1. Zalecenia strategiczne

W oparciu o dowody zebrane w wyniku przeprowadzonej analizy Konsorcjum „CHCfE” przedstawiło 5 następujących zaleceń strategicznych:

1) W ramach bieżących inicjatyw UE w zakresie statystyki kultury instytucje UE i państwa członkowskie powinny wspierać kształtowanie polityki opartej na wynikach.

2) Instytucje UE powinny odgrywać aktywną rolę w zapewnianiu, aby wpływ dziedzictwa kulturowego był mierzony w bardziej systematyczny i całościowy sposób przez wszystkie zainteresowane strony i podmioty.

3) Monitorowanie trendów - „Komisja Europejska powinna aktywnie pomagać w monitorowaniu trendów związanych z dziedzictwem kulturowym w dłuższym okresie w celu informowania decydentów na wszystkich szczeblach. Wszelkie przyszłe mechanizmy monitorowania (ewentualnie w formie Obserwatorium) powinny gromadzić i rozpowszechniać badania podjęte w różnych państwach członkowskich UE. Powinny również sporządzać i publikować regularne raporty UE na temat stanu zasobów dziedzictwa, a także poziomów uczestnictwa związanych z dziedzictwem kulturowym. Raporty te powinny uwzględniać kluczowe luki w naszej wiedzy według tematu i regionu”.

4) Udostępnianie i rozpowszechnianie danych, ponieważ ciągłe gromadzenie i mapowanie danych ma kluczowe znaczenie dla podejmowania świadomych wyborów politycznych na przyszłość.

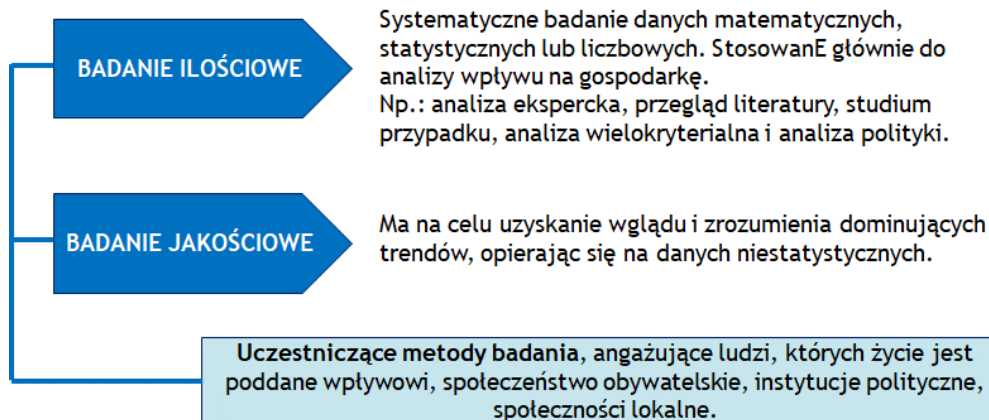
5) Maksymalizacja międzysektorowego oddziaływania dziedzictwa kulturowego - Szczególną uwagę i uznanie należy poświęcić pozytywnemu wkładowi dziedzictwa w zrównoważony rozwój regionalny i lokalny - jako strategicznego zasobu dla „wzrostu inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu” oraz jako podstawy do wspierania „integracyjnych, innowacyjnych i refleksyjnych społeczeństw” – w kontekście śródkresowego przeglądu funduszy strukturalnych.

2.2. Wstępne rozważania na temat metod oceny

Aby zapewnić wysoką jakość ewaluacji wpływu, a przez to użyteczną wartość, ważne jest, aby stosowały najbardziej odpowiednią metodologię: można stosować zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe, a najlepiej byłoby dążyć do połączenia obu.

Terminy „jakościowe” i „ilościowe” odnoszą się do rodzaju danych generowanych w procesie badawczym: badania ilościowe wytwarzają dane w postaci liczb, podczas gdy badania jakościowe mają tendencję do wytwarzania danych w postaci tekstowej.

Metody uczestniczące mogą być przydatne do generowania danych zarówno jakościowych, jak i ilościowych, nawet jeśli w badaniach uczestniczących stosuje się bardziej metody kontekstowe i dostarczają one raczej informacji jakościowych i interpretacyjnych.

Raport opublikowany w ramach projektu „Cultural Heritage Counts for Europe - CHCfE” podsumowuje najpopularniejsze typy metodologii napotkanych w analizowanych badaniach, dzieląc je na trzy kategorie: ilościowe; jakościowe nieuczestniczące; jakościowe uczestniczące. Dla każdej kategorii przypisano pięć metod. Lista nie jest wyczerpująca, ale metody te okazały się najczęściej stosowane w dyskursie europejskim.

Poniższe tabele, szeroko zaczerpnięte z raportu „Cultural Heritage Counts for Europe” (CHCfE), zawierają opis najczęściej stosowanych metodologii zidentyfikowanych w przypadkach analizowanych w ramach projektu CHCfE.

	NAZWA	OPIS
ILOŚCIOWE METODY	KOSZTY I KORZYŚCI	Technika oceny oparta na rynku, stosowana przez decydentów do stwierdzenia, czy proponowany projekt powinien zostać zrealizowany, czy nie. Analiza kosztów i korzyści jest przeprowadzana w celu porównania kosztów, zarówno finansowych, jak i innych z korzyściami.
	HEDONIC PRICING	Metoda preferencji ujawnionych, może być stosowana do pomiaru wpływu dziedzictwa na wartość gruntów w różnych odległościach od miejsca. Technika ta zakłada, że na ceny towarów na rynku wpływają ich cechy. Szacowanie wartości nieruchomości i cen domów opiera się na kilku atrybutach, takich jak powierzchnia, komfort, wiek, liczba pokoi oraz na swobodnie funkcjonującym i efektywnym rynku nieruchomości.
	KOSZTY PODRÓŻY	Revealed preference method, uses differences in travel costs of individuals making use of a cultural site to infer the value of the site. The premise behind this method is that the travel expenses that people incur to visit a site represent the “price” of access to the site. With this information, peoples’ willingness to pay to visit a site should be estimated based on the number of trips that they make at different travel costs.
	CONTINGENT VALUATION METHODOLOGY (CVM)	Increasingly applied to cultural resources, it derives from environmental economics. Surveys are used to gather stated preference information, which can be used to estimate economic values of cultural resources/projects. It is based on asking a sample of individuals how much they would be willing to pay for a marginal change in the quantity of a public good provided (willingness to pay - WTP).
	MODELOWANIE WYBORU	Similar to CVM, but it is based on stated preferences: it asks respondents to rank the alternatives, rather than just choose among them (A over B; B over A, B & C) in order to infer positions of the items (A, B and C) on some relevant latent scale.

	NAZWA	OPIS
NIEUCZESTNICZĄCE METODY JAKOŚCIOWE	ANALIZA EKSPERCKA	Metoda oparta na wiedzy i doświadczeniu ekspertów w danej dziedzinie, uzyskana m.in. poprzez przeprowadzenie wywiadów eksperckich.
	PRZEGLĄD LITERATURY	Gromadzenie dokumentów historycznych oraz przegląd odpowiednich archiwów, gazet i czasopism (pierwotne) lub książek i czasopism (średnie).
	STUDIA PRZYPADKU	Metoda polegająca na dostarczaniu przykładów narracyjnych w celu rozpowszechniania informacji o wynikach badań.
	ANALIZA WIELOWYMIAROWA	Niepieniężna metoda oceny uwzględnia wielowymiarowość problemu decyzyjnego. Efekty projektu są rozpatrywane w ich własnych wymiarach, a procedura ważenia służy do porównania lub oceny różnych efektów projektu względem siebie
	ANALIZA POLITYK	Ustalenie, która z różnych alternatywnych polityk najprawdopodobniej osiągnie dany zestaw celów w świetle relacji między politykami a celami.

	NAZWA	OPIS
UCZESTNICZĄCE METODY JAKOŚCIOWE METHODS PARTICIPATORY	REAP (czytaj, koduj, komentuj i zastanawiaj się)	Metoda wykorzystywana do badania i opisu relacji między społecznościami lokalnymi a terenami parkowymi, którą można zastosować również w przypadku powiązań między społecznościami a obiektami dziedzictwa. W REAP wybiera się szereg metod w celu utworzenia zestawu danych, który można triangulować w celu zapewnienia kompleksowej analizy terenu.
	MAPOWANIE UCZESTNICZĄCE	Praktyka kartograficzna wykorzystywana do badania relacji między ludźmi a otaczającym krajobrazem, wykorzystuje mapowanie szkicowe, partycypacyjne modelowanie 3D, GPS i GIS.
	MAPOWANIE KULTUROWE	Praktyka kartograficzna wykorzystywana do dokumentowania lokalnych kulturowych zasobów materialnych i niematerialnych.
	GROUNDLED THEORY	Metoda indukcyjna ujawniająca informacje o procesach wartościowania kulturowego, oparta na wywiadach i obserwacjach uczestników.
	ETNOGRAFIA	Metoda wykorzystująca wywiady i obserwacje uczestników w celu ujawnienia danych na temat wartości kulturowych związanych z dziedzictwem.

Powszechnie rozpoznawane są dwie szerokie kategorie metod oceny wpływu:

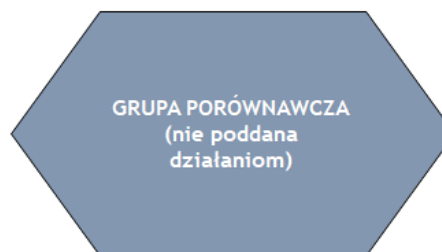
- Ocena oparta na teorii (która śledzi każdy etap logiki interwencji, identyfikując mechanizmy zmiany, odpowiadając na pytania, dlaczego i jak interwencja działa) - to podejście daje głównie jakościowe oszacowanie wpływów.
- Kontrfaktyczna ocena wpływu (która wykorzystuje grupy kontrolne lub porównawcze). Oceny wpływu oparte na kontrfaktach i teorii powinny się wzajemnie uzupełniać.

Metody ewaluacji wpływu kontrfaktycznego można wykorzystać do zebrania dowodów i ustalenia czy cele zostały osiągnięte i ostatecznie, czy zasoby zostały efektywnie wykorzystane. Mówiąc najprościej, kontrfaktyczna ocena wpływu jest metodą porównania, która polega na porównaniu wyników zainteresowanych osób, które skorzystały z interwencji z wynikami grupy podobnej pod każdym względem do grupy („grupa kontrolna”), jedyną różnicą jest to, że grupa porównawcza/kontrolna nie była narażona na interwencję. Grupa porównawcza służy do zbierania informacji „co by się stało z członkami objętymi interwencją, gdyby nie byli na nią narażeni”.

Umożliwia ewaluatorom przypisanie związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy interwencją a zaistniałymi zmianami.

Analiza kontrfaktyczna opiera się na porównaniu wyników pomiędzy:

Mierzy, co i tak by się wydarzyło, także w przypadku braku interwencji.

2.3. O wskaźnikach

Ocena wpływu implikuje identyfikację wskaźników wpływu: po zdefiniowaniu hipotezy przypadkowej atrybucji (przyczynowo skutkowej) należy zidentyfikować zestaw wskaźników, a następnie zweryfikować je, aby uzyskać ilościowe/jakościowe przedstawienie tego, co zaobserwowano. Każdy wskaźnik będzie odnosić się do jednej konkretnej jakości/aspektu w skali z górnymi i dolnymi limitami. Na podstawie tych danych będą następnie gromadzone dane.

PROJEKTOWANIE WSKAŹNIKÓW

Podczas projektowania wskaźników fundamentalne znaczenie dla instytucji ma staranne zastanowienie się nad tym, co należy ocenić (czy ta zmienna ma kluczowe znaczenie dla oceny) i czy ta zmienna jest rzeczywiście mierzalna.

KONCENTRACJA

Wskaźniki muszą być w stanie skoncentrować się na kluczowych elementach procesów pod względem produktów/wyników/wpływów o szczególnym znaczeniu (tj. udział określonych odbiorców w wydarzeniach odbywających się w odnowionym budynku lub miejscu).

USTANOWIENIE NOWYCH WSKAŹNIKÓW

Przed przystąpieniem do pomiarów, których nigdy wcześniej nie przeprowadzały, instytucje powinny najpierw zweryfikować, czy takie dane mogą być uzyskane (lub wyodrębnione) z istniejących zbiorów danych przechowywanych przez różne organy (takie jak uniwersytety). Po drugie, powinny zweryfikować, czy takie dane rzeczywiście można zebrać i opracować (tj. w przypadku wydarzeń kulturalnych, kiedy zebranie wystarczającej ilości informacji może być trudne ze względu na krótki czas dostępny na przeprowadzenie wywiadów).

ZARZĄDZANIE POMIARAMI

Wskaźniki stosowane wcześniej przez instytucje lub ich partnerów są wyraźnie łatwiejsze w zarządzaniu niż nowo wprowadzone, co daje pozytywne efekty w zakresie ograniczania kosztów. Jednocześnie instytucje publiczne mogą być zainteresowane informacjami gromadzonymi przez inne organizacje lokalne (tj. policję, ośrodki miejskie itp.) lub krajowe organy regulacyjne bądź inne organy sektorowe, które mogą ujawnić takie informacje na żądanie.

Źródło: Projekt H2020 ROCK - Raport (D3.2) dotyczący zestawów narzędzi do zarządzania i schematów finansowych wdrażania projektów rewitalizacji prowadzonych przez CH <https://rockproject.eu/documents-list>

We wspólnej i ustandaryzowanej metodologii pozwalającej uzyskać empiryczne dowody wciąż brakuje wielowymiarowego wpływu ochrony/odnowy dziedzictwa kulturowego i jego wkładu w zrównoważony rozwój. UNESCO i ICOMOS (Międzynarodowa Rada ds. Zabytków i Miejsc) uznały potrzebę określenia zestawu wskaźników i odpowiednich narzędzi oceny, aby umożliwić ocenę i monitorowanie wkładu, jaki dziedzictwo kulturowe może wnieść w osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju.

Takie wskaźniki są potrzebne, aby zweryfikować i określić ilościowo wielowymiarowe korzyści płynące z inicjatyw na rzecz ochrony/rewitalizacji

dziedzictwa kulturowego oraz umożliwić powielanie i rozprzestrzenianie skutecznych praktyk. Odpowiednie wskaźniki są również niezbędne do oceny wartości ekonomicznej dziedzictwa kulturowego, czyli do przekształcenia jego „niematerialnych” wartości na finansowe i pieniężne, aby zmierzyć i udowodnić spójność między wartością ekonomiczną a celami zrównoważonego rozwoju.

Możemy teraz stwierdzić, że nawet jeśli nastąpiła pierwsza zmiana, ponieważ dziedzictwo nie jest już postrzegane tylko jako przedmiot przeszłości, ale także jako zasób na przyszłość, teraz potrzebny jest kolejny krok do przodu: odpowiednie sposoby wykorzystania. Należy zająć się dziedzictwem kulturowym dla rozwoju społeczno-gospodarczego, a także poszukiwać odpowiednich metod pomiaru wkładu, jaki CH może wnieść w rozwój.

2.3.1. (Przykład) 177 wskaźników pochodzących z 40 studiów przypadku

UWAGA: Wszystkie informacje przedstawione w tym akapicie zaczerpnięto z artykułu Franceski Nocca „Rola dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju: wielowymiarowe wskaźniki jako narzędzie podejmowania decyzji” opublikowanego w Creative Commons w ramach czasopism otwartego dostępu MDPI - Sustainability 2017, 9(10), 1882. Dostępne pod adresem <https://www.mdpi.com/2071-1050/9/10/1882/pdf-vor>

Pełna lista 177 wskaźników sformułowanych na podstawie 40 studiów przypadku jest dostępna w oryginalnym dokumencie.

W 2017 r. przeprowadzono analizę krytyczną 40 studiów przypadku w celu wyodrębnienia zestawu wskaźników, które można wykorzystać do oceny wielowymiarowych korzyści, jakie może przynieść ochrona/odnowa dziedzictwa kulturowego. Analiza miała również na celu zrozumienie, w jakim stopniu w ocenianych przypadkach zastosowano podejście wielowymiarowe.

Następujące dziewięć kategorii wpływu zostało zidentyfikowanych i uporządkowanych w kompleksową macierz oceny wpływu:

1. Turystyka i rekreacja;
2. Działalność twórcza, kulturalna i innowacyjna;
3. Typowe produkty lokalne;
4. Środowisko i kapitał naturalny;
5. Kapitał społeczny/spójność i integracja;
6. Nieruchomości;
7. Zwrot finansowy;
8. Wartość kulturowa dóbr/krajobrazu;

9. Dobre samopoczucie.

Każda kategoria wpływów składa się z podkategorii wskaźników. Łącznie w analizie tej zidentyfikowano 177 wskaźników.

Analiza pokazuje, że wciąż brakuje podejścia wielowymiarowego i istnieje nierównowaga między różnymi wymiarami wpływu: najczęściej uwzględniany jest komponent ekonomiczny, podczas gdy wymiar społeczny i środowiskowy są często pomijane. Pod uwagę brane są głównie oddziaływania związane z turystyką i nieruchomościami, ale rodzaj turystyki wyłaniający się z analizowanych przypadków to „turystyka linearna”, natomiast „turystyka cyrkularna”, zdolna do wywołania pozytywnych oddziaływań zarówno w krótkim, jak i w długim okresie się nie pojawia.

Głównym ograniczeniem, jak podaje sama autorka, jest brak odpowiedniego zestawu wskaźników spójnych z zaraportowaną powyżej matrycą, który powinien umożliwiać uwzględnienie wszystkich wpływów wielowymiarowych dotychczas nieuwzględnionych w ewaluacjach projektów/programów.

Podsumowując, „niezbędne są narzędzia do oceny wkładu dziedzictwa kulturowego w osiągnięcie zrównoważonego rozwoju (z uwzględnieniem wielowymiarowych korzyści, jakie jest w stanie wytworzyć) oraz identyfikacji nowego efektywnego modelu zrównoważonego zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Otwarte pola dla przyszłych badań są zatem związane z rozwojem narzędzi do oceny roli dziedzictwa kulturowego (i turystyki kulturowej) w obliczu wyzwania zmiany klimatu oraz relacji między dziedzictwem kulturowym a dobrostanem i spójnością społeczną. Wskaźniki i metody oceny wciąż stanowią lukę, a tym samym otwarte pole do eksperymentów”.

2.3.2. Wielowymiarowe wskaźniki europejskie - przykład

Wszystkie informacje przedstawione w tym akapicie pochodzą z Raportu projektu współpracy „Cultural Heritage Counts for Europe (CHCFE)”, opublikowanego w 2015 roku, Dokument jest dostępny pod adresem: <http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>

„Projekt Cultural Heritage Counts for Europe - CECfE” zidentyfikował dużą liczbę znaczących badań dotyczących wpływu dziedzictwa kulturowego. Raport opublikowany w ramach projektu składa się z kilku poziomów wyników badań odzwierciedlających różne rodzaje dostępnej dokumentacji i dowodów: od przeglądu międzynarodowej literatury teoretycznej na temat wpływu dziedzictwa i wskaźników (zarówno jakościowych, jak i ilościowych) po mapowanie i analizę badań dotyczących wpływu dziedzictwa kulturowego w państwach członkowskich UE na ocenę rzeczywistych studiów przypadku i formułowaniu najlepszych praktyk.

Dzięki tej szerokiej analizie projekty były w stanie dostarczyć kilka ustrukturyzowanych przykładów wskaźników oddziaływania zgodnie z tak zwanym „podejściem czterech filarów”.

Analiza pokazuje, że dziedzictwo ma pozytywny wpływ na wszystkie cztery dziedziny – gospodarkę, społeczeństwo, kulturę i środowisko, niezależnie od rodzaju obiektu dziedzictwa (np. pojedyncze miejsca na obszarach zmarginalizowanych lub rozległy kompleks historyczny w centrach miast) albo położenia geograficznego (Zachodnia i Środkowa Europa, położenie centralne i prowincjonalne).

EKONOMICZNE

SPOŁECZNE

KULTUROWE

ŚRODOWISKOWE

Przegląd literatury umożliwił identyfikację listy potencjalnych dziedzin i poddziedzin oddziaływania oraz wartości związanych z dziedzictwem kulturowym i wywodzących się z niego.

Projekt „CHCfE” połączył i zorganizował takie poddziedziny i wartości wokół czterech głównych dziedzin zrównoważonego rozwoju (filarów). To ćwiczenie wykazało znaczne nakładanie się wielu poddziedzin, które często musiały być klasyfikowane w więcej niż jednej dziedzinie.

Tabela na następnej stronie ilustruje to wielowymiarowe podejście, wymieniając poddziedziny stworzone przez autorów raportu w trakcie analizy literatury i wskazując, do której z czterech dziedzin należą.

Powinno to być oczywiście postrzegane jako referencyjny model teoretyczny, który należy dostosowywać w każdym kontekście, ponieważ na dziedzictwo w dużej mierze wpływa jego dynamiczny kontekst. Autorzy zwracają uwagę na fakt, że „zakres i poziom oddziaływania na dziedzictwo kulturowe jest współzależny od jego kontekstu, interesariuszy oraz samego charakteru organu zarządzającego danym miejscem dziedzictwa (odpowiedzialnego za jego zarządzanie i podejmowanie decyzji), a także jako „raison d’etre” samego obiektu dziedzictwa kulturowego”.

Oceniając wpływ dziedzictwa kulturowego, należy wziąć pod uwagę następujące cztery elementy:

1. Jaki jest cel obiektu dziedzictwa kulturowego, jego misja i cele.
2. Kim są interesariusze i ich interesy związane z obiektem, a także ich wpływ na obiekt.
3. Jakie są kluczowe cechy organizacji prowadzącej obiekt (np. jak podejmowane są decyzje, jaka jest strategia zarządzania itp.).

4. Jaki jest kontekst makro- i mikroekonomiczny

	ECONOMIC	SOCIAL	CULTURAL	ENVIRONMENTAL
Image and symbols creation			x	
Visual attractiveness			x	
Architectural language			x	
Creativity and innovation			x	
Sense of place		x	x	x
Cultural landscape			x	x
Reducing urban sprawl				x
Preserving embodied energy				x
Lifecycle prolongation				x
Education	x	x	x	
Skills	x	x	x	
Knowledge	x	x	x	
Creation of identity		x	x	
Regional attractiveness	x		x	x
Social cohesion		x		
Community participation		x		
Continuity of social life		x		
Place branding	x	x		
Labour market	x	x		
Regional competitiveness	x	x		x
Real estate market	x			
Gross Value Added	x			
Return on investment	x			
Tax income	x			
Housing stock management	x			x

Potencjalne obszary oddziaływania dziedzictwa kulturowego. Źródło: Raport CHCfE.

Zgodnie z raportem CHCfE, poniższa wizualizacja przedstawia najczęściej powtarzające się oddziaływania na dziedzictwo kulturowe zidentyfikowane na poziomie europejskim w ocenianych przypadkach, pogrupowane w dziewięć poddziedzin.

Należy wziąć pod uwagę, że oddziaływania generowane przez dziedzictwo kulturowe mogą być również negatywne. Zazwyczaj ocena wpływu ma na celu przeanalizowanie, w jaki sposób budżet zainwestowany w projekt dotyczący dziedzictwa kulturowego generuje korzyści, ale rzadko uwzględnia alternatywne wykorzystanie tego budżetu, jeśli wydane na coś innego może potencjalnie przynieść więcej korzyści. Tak więc, jeśli obiekty dziedzictwa kulturowego mogą stanowić miejsca dla ludności i wzmacniać stabilność, z drugiej strony, pośrednio, mogą zasilać proces gentryfikacji. Jeśli dziedzictwo kulturowe może przyczynić się do zwiększenia integracji społecznej, może czasami powodować wykluczenie społeczne. Co więcej, niektóre negatywne skutki mogą być również wywołane przez sposób używania dziedzictwa kulturowego, jak w przypadku wzmożonej turystyki, która może skutkować wzrostem ruchu, zanieczyszczeniem środowiska, itp.

SUBDOMENA	ŹRÓDŁO DANYCH	POZYTYWNY WPŁYW	NIEKORZYSTNY WPŁYW
ATRAKCYJNOŚĆ REGIONU I PRZEWAGA KOMPETENCYJNA	<ul style="list-style-type: none"> korelacja przestrzenna między gminami, modele sortowania równowagowego analiza przestrzennych efektów ubocznych gotowość do płacenia za mieszkanie w pobliżu historycznych centrów miast analiza makroekonomiczna klastrów 	<ul style="list-style-type: none"> wkład w atmosferę okolicy, przyciąganie mieszkańców (obywateli, gospodarstw domowych, klasy kreatywnej, pracowników itp.) tworzy przekonujące narracje o mieście w celach marketingowych charakter obiektów dziedzictwa kulturowego atrakcyjny dla inwestycji (zarówno prestiż, jak i przystępna przestrzeń) Zamieszkanie centrum miasta i obszarów atrakcyjnych dla kluczowych pracowników firmy 	<ul style="list-style-type: none"> gentryfikacja przeludnienie turystyczne wykluczenie pewnych grup społecznych
ZWROT Z INWESTYCJI, DOCHODÓW PODATKOWYCH I GVA/PKB	<ul style="list-style-type: none"> analiza inwestycji publicznych analiza kosztów i korzyści analiza wielokryterialna wpływ czynników wazenia 	<ul style="list-style-type: none"> generator wpływów podatkowych dla władz publicznych, zarówno z działalności gospodarczej sektorów związanych z dziedzictwem, jak i działalności pośredniej lub indukowanej, efekty uboczne z projektów związanych z dziedzictwem prowadzące do dalszych inwestycji osiągnięcia w zakresie dobrego zwrotu z inwestycji 	<ul style="list-style-type: none"> słaby zrównoważony rozwój, gdy bierze się pod uwagę wyłącznie kapitał ekonomiczny
RYNEK PRACY	<ul style="list-style-type: none"> analiza danych ilościowych analiza statystyczna wskaźników zatrudnienia (pośredniego) związanego z sektorem dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> miejsca pracy powstałe podczas realizacji projektów związanych z dziedzictwem oraz przy konserwacji zabytków znaczące pośrednie i indukowane tworzenie miejsc pracy — do 26,7 indukowanych miejsc pracy na każde miejsce pracy związane z dziedzictwem kulturowym sektor wysoce pracochłonny efekty zewnętrzne usług socjalnych stwarza zapotrzebowanie na wyspecjalizowaną siłę roboczą i szkolenie umiejętności 	<ul style="list-style-type: none"> za mało wykształconych lub przeszkolonych pracowników liczba stanowisk o charakterze sezonowym lub w niepełnym wymiarze godzin

SUBDOMENA	ŹRÓDŁO DANYCH	POZYTYWNY WPŁYW	NIEKORZYSTNY WPŁYW
DZIEDZICTWO I RYNEK NIERUCHOMOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> dane ilościowe w oparciu o wyceny hedoniczne i metody wyceny warunkowej badania porównawcze dotyczące budynków wpisanych na listę i nieruchomości niewpisanych na listę korelacja między cenami nieruchomości a odległością od zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> stwarza duże zapotrzebowanie na mieszkanie w historycznej dzielnicy obecność dziedzictwa nieruchomego podnosi ceny nieruchomości właściciele prywatni i publiczni otrzymują dotacje na konserwację lub ulgi podatkowe 	<ul style="list-style-type: none"> status dziedzictwa budowlanego może wiązać się z dodatkowymi przepisami i ograniczeniami, z którymi może być trudno sobie poradzić ograniczenia dla właścicieli dotyczące swobodnego korzystania i rozporządzania obiektami zabytkowymi lokalny wzrost cen nieruchomości
SPÓJNOŚĆ SPOŁECZNA I WSPÓLNOTA JAKO UCZESTNIK	<ul style="list-style-type: none"> badania jakościowe w celu wychwytywania informacji subiektywnych ankiety argumenty narracyjne i wywiad 	<ul style="list-style-type: none"> włączenie społeczne, pewność siebie i dobre samopoczucie poczucie własności, duma obywatelska umożliwia zaangażowanie społeczności tworzy nowe sieci między społecznościami tworzy środowiska integracyjne 	<ul style="list-style-type: none"> gentryfikacja dezintegracja lokalnych wspólnot Wykluczenie społeczne
EDUKACJA, UMIEJĘTNOŚCI I WIEDZA	<ul style="list-style-type: none"> analiza korelacji między projektami związanymi z dziedzictwem a uczeniem się w określonej grupie wiekowej dane jakościowe na podstawie wywiadów i ankiet analiza ekspercka szybka ocena etnograficzna mapowanie partycypacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> zdobywanie wiedzy, umiejętności (artystycznych i rzemieślniczych) oraz świadomości wkład w zasób wiedzy z zakresu nauk ścisłych i humanistycznych dający podstawy do współpracy katalizator kreatywności zmiana postaw i zachowań w zakresie rozwoju osobistego 	<ul style="list-style-type: none"> negatywne doświadczenia z miejscem dziedzictwa skutkujące zniechęceniem do dalszej nauki
ESTETYKA MIEJSCA I KREACJA WIZERUNKU	<ul style="list-style-type: none"> dane jakościowe na podstawie wywiadów i ankiet analiza ekspercka szybka ocena etnograficzna mapowanie partycypacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> atrakcyjny wygląd miast atrakcyjność budynków pozytywny wpływ na poczucie tożsamości ludzi podstawa strategii promocyjnych miast, regionów i krajów, 	<ul style="list-style-type: none"> dezintegracja społeczności lokalnych zatory turystyczne Postawa typu „nie na moim podwórku”

SUBDOMENA	ŹRÓDŁO DANYCH	POZYTYWNY WPŁYW	NIEKORZYSTNY WPŁYW
KREACJA TOŻSAMOŚCI	<ul style="list-style-type: none"> dane jakościowe na podstawie wywiadów i ankiet analiza ekspercka szybka ocena etnograficzna mapowanie partycypacyjne 	<ul style="list-style-type: none"> kreacja wartości niematerialnej: genius loci czyli atmosfera miejsca wartość symboliczna atrakcyjność 	<ul style="list-style-type: none"> wykluczenie społeczne wyzysk innych nacji
ZRÓWNOWAŻONE ŚRODOWISKO	<ul style="list-style-type: none"> Analiza cyklu życia (LCA) Kosztorys cyklu życia (LCC) analizy statystyczne kurczenia się zasobów mieszkaniowych analiza porównawcza aktualnego stanu zasobu budownictwa mieszkaniowego i remontowego dane (na podstawie cech, jakości fizycznej i rozwoju zasobów budowlanych) wymiana mieszkań lub wydłużenie cyklu życia analiza procesu decyzyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> zachowanie ucieleśnionej energii, rozbiora i odbudowa w środowisku zabudowanym zmniejszenie rozrostu miast wydłużenie fizycznej żywotności budynków i części budynków, unikanie marnotrawstwa zrównoważone zarządzanie zasobami budowlanymi 	<ul style="list-style-type: none"> wysokie zużycie energii, jeśli nie zostanie odpowiednio zmodernizowane

Źródło: Raport CHCfE.

3. Propozycje dalszej lektury

Aby dowiedzieć się więcej na temat oceny wpływu dziedzictwa kulturowego oraz śledzić międzynarodową debatę i postępy w tym bardzo aktualnym temacie, zapraszamy do zapoznania się z następującymi dokumentami i monitorowania następujących linków:

- Współpraca w zakresie dziedzictwa kulturowego dla Europy (CHCFE), Raport, 2015. Dostęp pod adresem: <http://blogs.enactc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>
- Francesca Nocca, „Rola dziedzictwa kulturowego w zrównoważonym rozwoju: wielowymiarowe wskaźniki jako narzędzie decyzyjne” publikacja w ramach Creative Commons in the MDPI open access journals - Sustainability 2017, 9(10), 1882.
Dostęp pod adresem <https://www.mdpi.com/2071-1050/9/10/1882/pdf-vor>
- Pomiar i wpływ zarządzania - Praktyczny przewodnik, 2019, EVPA
Dostęp pod adresem: <https://evpa.eu.com/knowledge-centre/publications/measuring-and-managing-impact-a-practical-guide>
- Projekt Horizon2020 ROCK - Rewitalizacja i optymalizacja dziedzictwa kulturowego.
Głównym celem projektu ROCK jest wspieranie transformacji historycznych centrów miast w kreatywne i zrównoważone dzielnice. Ponowne wykorzystanie budynków lub miejsc w historycznych centrach miast może być siłą napędową lokalnej rewitalizacji miast i dlatego instytucje muszą zwracać szczególną uwagę na wyniki działań. Złożoność procesów rewitalizacyjnych utrudnia ocenę rezultatów i oddziaływań związanych z podejmowanymi interwencjami, a jeszcze bardziej utrudnia ocenę rzeczywistych konsekwencji działań podejmowanych przez instytucje publiczne. Kluczowe znaczenie ma określenie ram oceny oczekiwanych wyników. Więcej informacji i zasobów projektowych można znaleźć na stronie: <https://rockproject.eu/>
- Projekt CLIC Horizon2020 - Modele cyrkularne. Wykorzystanie inwestycji w adaptacyjne przystosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego. Ten transdyscyplinarny projekt badawczy ma na celu zidentyfikowanie narzędzi ewaluacyjnych do testowania, wdrażania, walidacji i udostępniania innowacyjnych modeli finansowania „cyrkularnego”, modeli biznesowych i zarządzania dla systemowego, adaptacyjnego ponownego wykorzystania dziedzictwa kulturowego i krajobrazu, demonstrując ekonomiczne,

społeczne i środowiskowe udogodnienia pod względem trwałego bogactwa gospodarczego, kulturalnego i środowiskowego.

Więcej informacji i zasobów projektowych można znaleźć na stronie:
<https://www.clicproject.eu/>

- The Horizon2020 SoPHIA Project - Social Platform for Holistic Impact Heritage Assessment/Społeczna Platforma dla całościowej oceny wpływu dziedzictwa kulturowego.

Projekt promuje zbiorową refleksję w sektorze kulturowym i politycznym w Europie na temat oceny wpływu i jakości interwencji w europejskie środowisko historyczne i dziedzictwo kulturowe na poziomie miejskim. Jego celem jest stworzenie platformy społecznej, szerokiej i zróżnicowanej społeczności interesariuszy z różnych dziedzin i dyscyplin zainteresowanych interwencjami w środowisku historycznym i dziedzictwie kulturowym w Europie, które współpracują w celu zdefiniowania skutecznego modelu oceny wpływu, standardów jakości i wytycznych dla przyszłych polityk i programów.

Więcej informacji i zasobów projektowych można znaleźć pod adresem:
<https://sophiaplatform.eu/en>